

YHTEENVETO ELINTARVIKKEIDEN SUOLAPITOISUUKSIEN VALVONTASELVITYKSESTÄ

JOHDANTO

Valtakunnallisesta valvonnan tilasta saadaan tietoa vuosittaisen valvontatietojen keruujärjestelmän kautta, valtakunnallisten valvontahankkeiden avulla taikka erillisillä selvityksillä.

Nyt käsillä olevan selvityksen avulla Elintarviketurvallisuusvirasto Evira hankki loppuvuodesta 2010 tietoja siitä, miten elintarvikkeiden ilmoitettujen suolapitoisuuksien oikeellisuutta varmistetaan toimijoiden omavalvonnassa ja viranomaisvalvonnassa.

Suolan määrän ilmoittamista koskevia säännöksiä pakkausmerkintäasetuksessa (KTMA 1084/2004) muutettiin KTMA:illa 1224/2007. Muutos koski lähinnä elintarvikkeiden voimakassuolaiseksi ilmoittamista. Ilmoittamisrajaa laskettiin kaikissa entisissä elintarvikeryhmissä 0,1 % ja uusia elintarvikeryhmiä tuli useita, joihin on tehtävä merkintä ”voimakassuolainen” säädetyn rajan ylittyessä.

Suolan saannin vähentämiseen kiinnitetään lisäksi tällä hetkellä huomiota sekä EU-tasolla että maailmanlaajuisesti (WHO).

Koska nykyisen valvontatietojen keruujärjestelmän (ELTU) kautta ei saada tietoa suolapitoisuuksien valvonnasta, ei meillä ole kansallisesti tietoa siitä, miten nykyisiä suolapitoisuuden ilmoittamista koskevia säännöksiä noudatetaan ja valvotaan. Tietoa ei ole myöskään siitä, onko edellä mainittu säädösmuutos vaikuttanut suolapitoisuuksia alentavasti, vai onko ”voimakassuolainen” - merkintä elintarvikkeissa lisääntynyt. Jotta tutkimuksia lähivuosina pystyttäisiin kohdentamaan ongelmakohtiin, tarvitaan tietoja nykytilanteesta. Mainituista syistä johtuen erillinen kysely oli tarpeen.

SELVITYKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Evirassa laadittiin sähköisesti täytettävä Webropol-muotoinen kyselylomake. Se toimitettiin lokaan lopulla 2010 aluehallintovirastoihin, joita pyydettiin välittämään se edelleen alueensa kunnallisiin valvontayksiköihin. Lomake toimitettiin myös Eviran tarkastuseläinlääkäreille. Aikaa kyselyyn vastaamiselle oli 21.12.2010 saakka.

Selvityksessä pyydettiin tietoja vuosien 2008 – 2010 suolapitoisuustutkimuksista. Kyselylomake täytettiin niiden tietojen perusteella, jotka valvontayksiköllä oli vastaushetkellä käytettävissään, joten vastaaminen ei edellyttänyt valvontakäyntejä.

Kyselyyn vastasi 35 kunnallista valvontayksikköä (29 % kaikista valvontayksiköistä) ja 4 Eviran tarkastuseläinlääkäreitä (22 % laitoksista, joita valvoo Eviran tarkastuseläinlääkäri).

Kyselyyn vastanneiden alueella oli yhteensä 108 toimijaa, joiden valmistamat ja pakkaamat elintarvikkeet kuuluvat suolapitoisuuden ilmoittamisvelvollisuuden piiriin. Edustettuina olivat aamiaisvilja-valmisteita lukuun ottamatta kaikki elintarvikeryhmät, joihin on merkittävä suolapitoisuus tai jotka on merkittävä ”voimakassuolaisiksi”.

1. Toimijoiden omavalvontatutkimukset

Koska suolapitoisuusmerkintöjen oikeellisuuden varmistaminen on toimijan vastuulla, ensimmäinen kysymys koski valvojien käsitystä siitä

- missä määrin toimijat ovat sisällyttäneet suolapitoisuustutkimuksia omavalvontasuunnitelmaansa
- ovatko toimijat tutkittaneet suolapitoisuuksia omavalvontasuunnitelmansa mukaisesti
- onko toimijoiden omavalvontatutkimuksissa havaittu suolapitoisuuden ylityksiä vuosina 2008 – 2010
- jos ylityksiä on esiintynyt, mihin korjaaviin toimenpiteisiin toimija on ryhtynyt.

Tulokset käyvät ilmi seuraavista taulukoista.

Toimijoiden omavalvontasuunnitelma sisältää suolapitoisuustutkimuksia:

Suolapitoisuustutkimukset sisältyvät omavalvontasuunnitelmaan	% vastanneista kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä
- kaikilla toimijoilla	23,5
- kahdella kolmasosalla toimijoista	8,8
- puolella toimijoista	17,8
- kolmasosalla toimijoista	32,4
- ei yhdelläkään toimijalla	11,8
- valvontayksiköllä / tarkastuseläinlääkärillä ei tietoa asiasta	5,9

Toimijoiden omavalvontasuunnitelman noudattaminen:

Ovatko toimijat tutkittaneet suolapitoisuuksia suunnitelmansa mukaisesti?	% vastanneista kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä
Kyllä	15,2
Osittain	57,8
Ei	9,1
Valvontayksiköllä / tarkastuseläinlääkärillä ei tietoa asiasta	18,2

Oma- ja valvontatutkimuksissa havaittu pakkauksessa ilmoitetun suolapitoisuuden ylityksiä:

Ylityksiä havaittu oma- ja valvontatutkimuksissa	% kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä
Ei	47,2
On	36,1
Ei vastanneita	16,7

Ylityksiä esiintyi seuraavissa elintarvikeryhmissä

- lihavalmisteet
- leivät
- kalavalmisteet
- muut puolivalmiit ja valmiit ruoat.

Toimijoiden toimenpiteet oma- ja valvontatutkimuksissa havaittujen suolapitoisuuksien ylitysten johdosta:

Mihin korjaaviin toimenpiteisiin toimija on ryhtynyt	% vastanneista kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä
- toimija ottanut uusintänäytteitä	23,5
- toimija korjannut pakkausmerkintöjä	23,5
- toimija muuttanut reseptiä	23,5
- oma- ja valvonnassa ei tietoa korjaavista toimenpiteistä	17,6
- valvontayksiköllä ei tietoa	41,2

2. Viranomaisnäytteenotto

Seuraavista neljästä taulukosta käyvät ilmi kyselyyn vastanneiden viranomaisten ottamat suolapitoisuusnäytteet lihavalmisteista, kalavalmisteista, leivistä sekä puolivalmiista ja valmiista ruoista sekä havaitut suolapitoisuuden ylitykset:

Lihavalmistenäytteet

	2008	2009	2010
Näytteitä kpl	48	61	46
Ylityksiä %	10,4	18,0	19,5
Näytteitä ottaneita kuntia kpl	8	7	8

Kalavalmistenäytteet

	2008	2009	2010
Näytteitä kpl	20	16	31
Ylityksiä %	10	31,3	16,1
Näytteitä ottaneita kuntia kpl	6	7	6

Leipänäytteet

	2008	2009	2010
Näytteitä kpl	28	23	39
Ylityksiä %	32,1	56,5	43,6
Näytteitä ottaneita kuntia kpl	5	7	8

Näytteet puolivalmiista ja valmiista ruoista

	2008	2009	2010
Näytteitä kpl	73	72	65
Ylityksiä %	15,1	5,3	7,7
Näytteitä ottaneita kuntia kpl	4	2	2

Seuraavasta taulukosta käyvät ilmi valvontaviranomaisten toimenpiteet havaittaessa määräysten vastaisuuksia suolapitoisuuden ilmoittamisessa.

Valvontaviranomainen on	% vastanneista kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä
- ottanut uusintänäytteitä	28,8
- kehottanut toimijaa tehostamaan suolapitoisuuden omavalvontaa	92,9
- määrännyt toimijaa korjaamaan pakkausmerkinnät	57,1

JOHTOPÄÄTÖKSET

Selvityksen kohteena olleiden vuosien (2008 – 2010) tutkimuksissa esiintyi huolestuttavan paljon elintarvikkeiden pakkauksissa ilmoitetun suolapitoisuuden ylityksiä. Runsaan kolmasosan mukaan vastanneista kunnista / tarkastuseläinlääkäreistä toimijoiden omavalvontatutkimuksissa oli havaittu ilmoitetun suolapitoisuuden ylityksiä. Ylityksiä esiintyi myös viranomaistutkimuksissa. Merkillepantavaa on erityisesti leipien suolapitoisuuksien ylittyminen, mikä on huolestuttavaa, koska leivällä on merkittävä osuus kuluttajien päivittäisestä ruokavaliosta.

Tutkimukset ovat kuitenkin vain yksi keino varmistaa ilmoitettujen suolapitoisuuksien oikeellisuutta. Ensisijaisesti valvontaviranomaisten tulee varmistaa, että toimijat varmistavat reseptien ja huolellisen suolan annostelun avulla sen, että pakkauksissa ilmoitetut suolapitoisuudet eivät ylitä. Tältä osin valvontaviranomaisten toimenpiteet olivat oikeansuuntaisia.

Tämän selvityksen aikataulusyistä johtuen valvontaviranomaisten vastausprosentti jäi verraten alhaiseksi (vajaa 30 %). Selvitys antaa kuitenkin viitteitä siitä, että suolapitoisuuksien omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa on syytä tehostaa. Kuluttajien tulee voida luottaa suolamerkintöjen oikeellisuuteen, jotta he voivat tehdä oikeansuuntaisia valintoja terveytensä kannalta.

Tämä selvitys toimii pohjana hankkeille, kun tulevina vuosina Eviran johdolla selvitetään ilmoitettujen suolapitoisuuksien oikeellisuutta.